

МИТНЕ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ У ДРУГІЙ РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ НА ПОЧАТКУ 1920-Х РР.

Брославська Т. В.

*асистентка кафедри історії України, археології
та спеціальних галузей історичних наук
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Митне оподаткування підакцизних товарів у Другій Речі Посполитій на початку 1920-х рр. становило важливий елемент фіскальної політики новоствореної держави. Воно охоплювало товари, що підлягали особливим акцизним зборам – зокрема пиво, солод, дріжджі, сірники та інші підакцизні продукти – і регулювалося централізовано за допомогою законів, розпоряджень і тарифних актів. Основними завданнями митної і податкової системи була уніфікація податкових ставок на усій території Другої Речі Посполитій, забезпечення державного контролю за виробництвом і обігом підакцизної продукції та гарантування надходжень до державного бюджету в умовах економічної нестабільності після Першої світової війни.

На підставі статті 14 розпорядження від 11 червня 1920 р. про митний тариф [1, s. 893–898], а також ухвал Сейму від 1 серпня 1919 р. та Ради Міністрів від 26 травня 1919 р. встановлено загальні правила митного контролю та оподаткування товарів на території Другої Речі Посполитої Польської. Окрім ввізного мита, на товари, що підлягали внутрішнім споживчим або іншим податкам, стягувалися передбачені законодавством внутрішні платежі [1, s. 893].

Визначення розміру мита, порядок його стягнення та здійснення усіх процедур при митному оформленні покладалося на уповноважені митні органи. Ввезення та вивезення товарів дозволялося лише через офіційно визначені митні шляхи, до яких належать залізниці, відкриті для загального користування, а також морські порти та під'їзні шляхи до них, доступні для загального товарного руху [1, s. 893]. До митних шляхів також відносилися сухопутні та водні, офіційно визнані як митні та доведені до відома громадськості. Усі інші дороги вважалися побічними, перетин митного кордону через такі шляхи дозволявся лише за спеціальним дозволом митних органів [1, s. 894].

Встановлювалися відповідні положення щодо коригування митних платежів. Зокрема, передбачено, що розмір додаткової надбавки до

мита на окремо визначені товари становитиме, до видання нового розпорядження, 14900 %, що відповідало множнику 150 [2, s. 363]. Державна комісія з питань імпорту та експорту доводила до відома зацікавлені торговельні кола, що заяви, які подавалися з метою здійснення імпортних та експортних операцій, мали містити низку визначених відомостей. Окрім того, обов'язковим було зазначити посередника, через якого мала відбуватися оплата, а також інформація про гарантії платежу і суб'єкта, який його забезпечував [3, s. 3].

Державне бюро цінних паперів, як центральна установа зберігання акцизних марок, мало здійснювати їх видачу виключно державним касам – повітовим і фінансовим управлінням у Варшаві та Лодзі. У виняткових випадках їх могли видавати митним органам, однак лише за наявності спеціального дозволу Дирекції тютюнової монополії, яка водночас здійснювала управління акцизним збором на сірники. Інші державні установи, що не мали статусу касових органів, не наділялися правом замовлення і збереження акцизних марок [4, s. 2]. До платників цього податку належали, зокрема, виробники сірників щодо продукції, виготовленої на території країни, а також торговці щодо сірників, імпортованих ними з-за кордону [4, s. 3].

На підставі закону від 10 травня 1921 р. «Про регулювання податків на споживання, використання та виробництво на території Республіки Польща» уніфіковано податкові ставки на всій території держави, поширення чинних у окремих регіонах законодавчих актів на інші частини країни залежало від потреби, скасування локальних нормативних актів, а також підвищення існуючих ставок до рівня, що відповідало співвідношенню податку до ціни продажу відповідних товарів у 1912–1914 роках [5, s. 591].

Рада Міністрів, відповідно до ухвали від 17 травня 1921 р., встановлювала уніфікований порядок оподаткування сірників. Замість раніше чинних у різних частинах держави відмінних ставок запроваджено єдину акцизну оплату. Відповідно до цього, усі види сірників підлягали оподаткуванню у розмірі 1 польської марки (далі – п.м.) за коробку, що містила не більше 60 сірників; у разі більшої кількості – 1 п.м. стягувалася за кожні 60 штук або їх частину. Для сірників, конструкція яких передбачала можливість багаторазового запалювання, запалювальну основу з обох боків, акциз визначався з урахуванням кількості можливих запалювань [6, s. 357].

Імпортовані сірники підлягали акцизному оподаткуванню на рівні з продукцією польського виробництва, незалежно від сплати митних платежів. Водночас сірники, виготовлені в країні та призначені для експорту, звільнялися від акцизу за умови дотримання встановлених формальностей. Наприклад, на сірники польського виробництва їх наклеювали на фабриці, тоді як імпортовані товари підлягали

маркуванню після прибуття до місця призначення – на митниці [6, s. 357].

Зазначений нормативний акт визначав систему санкцій за порушення встановлених правил. Зокрема, штрафи за порушення законодавства щодо оподаткування сірників підлягали десятикратному розмірі – до 10 тис. п.м., у разі несплати – арешту терміном до одного місяця [6, s. 357]. Рада Міністрів, відповідно до ухвали від 17 травня 1921 р., запровадила низку норм щодо виробництва, обігу та оподаткування пресованих дріжджів. Зазначалося, що виробництво пресованих дріжджів, а також перероблення рідких пивних дріжджів на пресовані допускалося виключно за дозволом фінансових органів, лише у спеціалізованих броварнях, при цьому продаж рідких пивних дріжджів на підприємствах, що виробляли пресовані дріжджі, заборонявся [6, s. 357].

Акцизний податок на пресовані дріжджі встановлювався у розмірі 20 п.м. за 1 кг продукції. Оподаткуванню підлягали дріжджі польського виробництва, так і продукція, ввезена з-за кордону. Причому імпортовані дріжджі додатково обкладалися митом. Водночас рідкі та відціджені, але не пресовані дріжджі, що постачалися броварням за дозволом фінансових органів, звільнялися від оподаткування згідно з цим розпорядженням [6, s. 258]. Їх реалізація допускалася лише у вигляді цілих брусків із наклеєними акцизними марками, тоді як у роздрібній торгівлі дозволялося використання одного бруска з поділом на рівні частини за умови збереження цілісності упаковки та акцизної марки [6, s. 358].

Окрім того, запроваджено нові правила акцизу щодо солоду, призначеного для виробництва пива, а також додаткового оподаткування запасів пивної продукції. Зокрема, встановлено підвищення акцизного збору на солод, що використовувався для виготовлення пива до 480 п.м. за кожні 16,38 кг продукції. Наприклад, для невеликих броварень, річний обсяг перероблення яких не перевищував 2 тис. кг солоду, передбачено пільгову ставку в розмірі 400 п.м. за аналогічну одиницю ваги. Акциз підлягав сплаті авансом з усієї кількості солоду, зазначеної у декларації на виробництво пива [7, s. 359].

Окрему увагу приділено контролю за запасами пива та пивного сула. Виробників пива і власників оптових складів зобов'язували упродовж 8 днів після набрання чинності розпорядженням подати до відповідних фінансових органів письмові відомості про наявні запаси продукції, виготовленої або задекларованої раніше, із зазначенням місця її зберігання та кількісних показників. Також вони мали сприяти перевірці цих даних і сплатити додатковий акциз у розмірі 195 п.м. за кожний гектолітр пива [7, s. 359]. За порушення встановлених вимог передбачалися штрафні санкції. Неподання або неналежне подання

відомостей про запаси, у разі заниження понад 10 % від фактично встановленої кількості, каралося штрафом у розмірі до восьмикратної суми прихованого або заниженого податку. Інші порушення правил додаткового оподаткування запасів пива каралися штрафами від 100 – до 1 тис. п.м. [7, s. 359].

Подальші положення розпорядження деталізували порядок додаткового акцизного оподаткування пива та механізми його реалізації. Зокрема, передбачалося, що з пива стягувався додатковий акциз у розмірі 187,50 п.м. за кожні 100 л продукції. У разі ввезення пива з-за кордону за спеціальним дозволом Міністерства фінансів, окрім митних платежів, встановлювалася підвищена додаткова акцизна ставка у розмірі 400 п.м. за кожні 100 л [7, s. 36059].

Таким чином, митне оподаткування підакцизних товарів у Другій Речі Посполитій на початку 1920-х років відіграло ключову роль у формуванні фіскальної системи держави. Централізоване регулювання, уніфікація ставок і контроль за обігом підакцизної продукції дозволяли забезпечувати стабільні державні доходи. Дослідження законодавчих і урядових актів демонструє прагнення держави до ефективного адміністрування акцизів і впорядкування внутрішнього ринку підакцизних товарів.

Література:

1. Rozporządzenie Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu o taryfie celnej. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1920. Nr. 51. Poz. 314. S. 893–898.

2. Rozporządzenie Ministra Skarbu i Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 17 maja 1921 roku w przedmiocie podwyższenia agio od cla na towary o charakterze zbytkownym. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu*. 25 czerwca 1921. Nr. 22–23. S. 363.

3. Ustawa z dnia 26 czerwca 1919 r. o moratorium w sprawie prawno-prywatnych preleńsij pieniężnych w b. zaborze austriackim. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu*. 30 lipca 1919. Nr. 19. S/ 3.

4. Instrukcja w przedmiocie obrotu banderol zapałkowych. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu*. 30 lipca 1919. Nr. 19. S. 2–3.

5. Ustawa z dnia 10 maja 1921 r. o regulowaniu podatków od spożycia, zużycia, względnie produkcji na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. 1921. Nr. 41. Poz. 248. S. 591.

6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1921 roku o podwyższeniu i ujednostanieniu akcyzy od zapałek. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu*. 25 czerwca 1921. Nr. 22–23. S. 357.

7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 maja 1921 roku o podwyższeniu i ujednostanieniu akcyzy od zapałek. *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Skarbu*. 25 czerwca 1921. Nr. 22–23. S. 359–360.